

Kati Tamtik
Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve
Amet
info@ttja.ee

Teie 19.06.2020 nr 16-7/18-0549-436

Meie 12.08.2020 nr 7-12/20/2820-3

Ösel Offshore OÜ kolme mereala kalakasvanduse
kompleksi hoonestusloa taotluse keskkonnamõju
hindamise programmile seisukoha esitamine

Austatud proua Tamtik

Edastasite Keskkonnaministeeriumile keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (edaspidi KeHJS) § 15¹ lg 1 ja 2 alusel seisukoha esitamiseks Ösel Offshore OÜ kolme mereala kalakasvanduse kompleksi hoonestusloa taotluse keskkonnamõju hindamise (edaspidi KMH) programmi¹. Tutvunud nimetatud KMH programmiga, esitame seisukohad ja ettepanekud programmi täiendamiseks ning KMH aruande koostamisel arvestamiseks.

1. Käsitleda programmis ptk 1, kas kavandatavate asukohtade valikul on arvestatud ka muude olemasolevate ja kavandatavate tegevustega, mis nendes potentsiaalsetes kasvanduspiirkondades toimuvad või võivad lähitulevikus tekkida ja mis võivad kasvandusi mõjutada. Käsitleda programmis (ptk 5.15) ja KMH aruandes kumulatiivsete mõjude hindamisel teisi kasvanduste piirkonna olemasolevaid või kavandavaid tegevusi, nt Osmussaarest itta jäävat mereväe harjutusala (vt Eesti mereala planeeringu eelnõu²), kus lõhkekehad võivad kasvatatavaid kalu mõjutada (lõhkekehade plahvatuste mõju võib vees väga kaugele ulatuda). Lisaks võivad kasvatatavaid kalu mõjutada kavandatavad meretuulepargid või rahvusvaheline laevatee (nt veealuse müra ja elektrivälja kaudu, aga ka võimalikud reostusjuhud).
2. Märkime, et kavandava ala nimetus „Vormsi N“ on eksitav, sest kasvanduspiirkond asub pigem Osmussaare kõrval (u 2 km) ning Vormsi asub üle 20 km kaugusel.
3. Programmi ptk 2 on alternatiividenä käsitletud vaid kasvandusviise (sumbad ja laevad). Palume lisada programmi alternatiivi(de)na ka kasvatatavad kalakogused ning kaaluda täiendava alternatiivina kavandatavat tegevust vähendatud mahus (st väiksemad kasvatatavad kalakogused). Tõenäoliselt pole Läänemere ja Eesti mereala halva keskkonnaseisundi tõttu võimalik realiseerida või loastada plaanitud toodangukogust 73 500 tonni forelli aastas, mistõttu on vajalik lisada ka alternatiivid kasvatatavate kalakoguste kohta (sh koguste jaotus 3 kasvandusala vahel).

¹ Lemma OÜ töö; versioon 4.06.2020

² <http://mereala.hendrikson.ee/>

4. Programmi ptk 2 (lk 7) on kirjas, et *kalakasvandustes on kavas kasutada kaasaegset ja innovatiivset avamere kalakasvanduse tehnoloogiat ning rajatised on sumbaga sarnase põhilahendusega, kuid oluliselt kaasajastatud*. Palume KMH aruandes välja tuua, mille poolest on plaanitav kasutatav tehnoloogia olemasolevast oluliselt kaasaegsem.
5. Lisaks on samas lk 7 öeldud, et ühe näidisrajatise kõrgus on 68 meetrit. Kuna valitud merealadel on sügavused väga kõikuvad, siis on oluline kindlaks teha, kas igal alal on piisavalt sügavat mereala, et sinna paigutada 5-8 sump, mille pindala võib olla kuni 1 hektar. Palume ka see KMH aruande koostamisel välja tuua.
6. Ptk 2.2 (lk 8) on kirjas, et *kala noorjärkude kasvatamine toimub juba olemasolevates maismaal paiknevates vee retsirkulatsiooni kasutavates kalakasvandustes, seejärel toimub kalade kasvatamine kuni kaaluni 0,5 kg arendatavas Kesknõmme kalakasvanduses ning viimase etapina avamere sumpades*. Tuua KMH aruandes välja arvutused, mis näitab, et olemasolev RAS süsteem ja planeeritav kalakasvandus suudab toota Ösel Offshore OÜ jaoks piisavalt asustusmaterjali.
7. Ptk 3.1 on toodud HELCOMi Läänemere põhjasseini kohta toitainete lubatud aastase kogukoormuse (MAI, maximum allowable input) väärtused, mis kehtivad mitme riigi heidete peale kokku. Palume programmi peatükki lisada ka 2013. a HELCOMi ministrite deklaratsioonis³ toodud toitainete vähendamiskohustused (CART), mis on kehtestatud riikidele, sh Eestile, ning hiljuti välja töötatud toitainete NIC (national input ceilings) heitkogused (samuti riikidele). Vastava info leiab Helcomi kodulehelt⁴ ja indikaatorite aruannetest⁵. Ühtlasi palume KMH aruandes selgitada, kuidas plaanitud kalakasvandused aitavad täita Eesti kohustust vähendada Läänemerre juhitavaid toitainekoguseid.
8. Ptk 3.1 eemaldada viited alamvesikondadele, kuna neid ei ole juriidiliselt juba ammu olemas ning veemajanduskavu tehakse kolmele vesikonnale.
9. Ptk 3.1 räägitakse rannikumere veekogumite seisunditest, samas kui planeeritavad kasvandused jäävad territoriaalmerre (v.a Osmussaare juures asuv piirkond). Palume lisada KMH programmi viide merestrategia seisundihinnangule (2018. a aruanne, mis katab kogu Eesti mereala, st lisaks rannikumerele ka territoriaalmerre ja majandusvööndi).⁶ Ühtlasi juhime tähelepanu, et veekvaliteedi hindamisel rannikumerest väljapoole jääval merealal kasutatakse HELCOMi tuumindikaatoreid⁷ ja HELCOMis kokkulepitud hea keskkonnaseisundi väärtusi vastava näitaja ja mereosa kohta. Palume seda arvestada nii KMH programmis kui aruandes.
10. Ptk 3.1 joonisel 4 on näidatud hoonestusloa taotluse alade paiknemine rannikuveekogumite suhtes. Märkida joonise tingmärkides ainult nende kogumite nimetused, mis on näidatud joonisel (praegu on joonisel nimetatud ka muud rannikuveekogumid, mida joonisel ei kajastu).
11. Lisada ptk 4 eraldi alapeatükina Eesti merestrategia ja selle asjakohased dokumendid (eelkõige Eesti mereala seisundihinnang ja merestrategia meetmekava, aga ka kinnitatud sihid) ning veeseadusest tulenev mereala hea keskkonnaseisundi saavutamise nõue. Lisaks viidata HELCOMi rahvusvahelises koostöös kokku lepitud asjakohastele dokumentidele (soovitused jm), mis ka vesiviljelust puudutavad, sh nt Läänemere tegevuskavale.
12. Ptk 5 kohta täpsustame, et lisaks mere seisundile on kalakasvandustel oluline mõju ka eutrofeerumisele (merestrategia raamdirektiivi tunnus D5). Samuti mõjutab kalakasvanduste rajamine tõenäoliselt traditsioonilist kalapüüki ja laevaliiklust, kuna kasvanduspiirkonnas muud merekasutust toimuda ei saa.
13. Ptk 5.1 käsitleda ka kiskluse mõju, st kui nt hüljeste või lindude tõttu satub kasvatav võõrliik vikerforell loodusesse.
14. KMH käigus hinnata ka „Vormsi N“ ala mõju Nõva-Osmussaare loodusala elustikule ja merepõhjakooslustele. Ühtlasi juhime tähelepanu, et mõju hindamisel elustikule tuleb

³ <https://helcom.fi/media/documents/2013-Copenhagen-Ministerial-Declaration-w-cover-1.pdf>

⁴ <https://helcom.fi/baltic-sea-action-plan/nutrient-reduction-scheme/>

⁵ Nt https://helcom.fi/wp-content/uploads/2019/08/HELCOM-core-indicator-on-inputs-of-nutrients-for-period-1995-2017_final.pdf

⁶ Merestrategia raames antud seisundi hinnangud ja temaatilised aruanded on leitavad aadressil <https://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/merekeskonna-kaitse/merestrategia>.

⁷ <https://helcom.fi/baltic-sea-trends/indicators/>

- lisaks Natura nimestikele arvestada ka HELCOMi ohustatud liikide ja biotoopide (HELCOM Red List) võimaliku esinemisega tegevuspiirkonnas.
15. Natura eelhindamise käigus on KMH programmis ptk 5.2 jõutud järeldusele, et Natura asjakohane hindamine on vajalik läbi viia ainult Nõva-Osmussaare loodusalale avalduvate mõjude selgitamiseks. Palume täiendada Natura eelhindamist ja lisada analüüs, kui jõutakse järeldusele, et mõju Nõva-Osmussaare linnuala kaitse-eesmärkidele on välistatud. Leiame, et asjakohane hindamine tuleb läbi viia ka Nõva-Osmussaare linnualale, sest kalakasvandusest pärinevad võimalike jääkainete kanded võivad mõjutada näiteks ka merelindude käitumist jms. Täiendada programmi, lisades samuti nii Tagamõisa kui ka Vilsandi linnu- ja loodusalad ning teha eelhindamine ka nende alade kohta. Vajadusel tuleb KMH aruandes nende kohta läbi viia ka asjakohane Natura hindamine. Arvestada seejuures asjaolu, et Vilsandi rahvusparki laienedes laiendatakse samades piirides ka vastavat Natura loodus- ja linnuala. Samuti tuleb hinnata kalakasvandusega kaasnevat võimalikku mõju Hiiu madala loodusalale, Väinamere linnu- ja loodusalale ning Apollo meremadaliku kaitsealale. Viimast tuleb käsitleda ka programmi ptk 5.1. Lisada kõik nimetatud kaitstavad alad KMH programmi, näidates neid ka joonisel kavandatavate kalakasvanduste alade suhtes.
 16. Programmi ptk 3.2 Saaremaa W on kirjas: „*Saaremaa W hoonestusloa taotlusala kattub lõunast kavandatava Vilsandi rahvusparki projekteeritava laiendusega. Laienduse alale jäävate kaitset vajavate väärtuste osas EELIS andmebaasis info puudub. Piirkonnas ei ole registreeritud ühtegi kaitseala liigi elupaika. Laienduse ala ühtib hoonestusloa taotluse ala madaliku osaga.*“ Palume KMH programmi täiendada, sest info mereelupaikade esinemise kohta on toodud EELISes, kus on olemas eraldi kihid liivamadalate ja karide kohta. Nimetatud kihid ei ole küll väljaspool haldusala olevatele EELISE kasutajatele automaatselt kättesaadavad, kuid neid on võimalik küsida Keskkonnaagentuurist, saates neile vastava päringu. Kui olemasolev info on ebapiisav, siis tuleb ptk 6 nimetatud vajalike merepõhja uuringute juurde lisada kavandatava tegevusega kattuva Vilsandi projekteeritava kaitseala piires tehtav loodusdirektiivi I lisa mereelupaikade täpsem inventuur.
 17. Koostamisel oleva Eesti mereala planeeringu seletuskirja ptk 5.3.1 kohaselt, milles on sätestatud tingimused ka kalakasvandustele, ei tohiks kavandada kalakasvandusi looduskaitsealadele objektidele. Praegusel juhul jääb Saaremaast läänes asuv hoonestusloa taotluse piirkond (Saaremaa W) osaliselt projekteeritava Vilsandi rahvusparki laienduse alale. Teeme ettepaneku juba programmi etapis nimetatud ala ruumikuju korrigeerida ja mitte kavandada seda projekteeritavale kaitsealale.
 18. Ühtlasi informeerime, et Saaremaast läände jääv mereala on 2019-2020 läbiviidud uuringu andmetel⁸ osutunud sobivaks meretuulepargi rajamiseks. Seetõttu kaaluda, kas kalakasvandust on võimalik rajada tuulepargiala lähedusse või on tuulikutel (ja nende ehitustöödel) mõju ka kalakasvandusele või vastupidi.
 19. Mõju hindamisel veekvaliteedile (ptk 5.3) tuleb lisaks saasteainete leviku modelleerimisele hinnata ka toitainete sisalduse kasvu kasvanduse ümber (sh Natura aladel) ning selle mõju hapnikutingimustele ja põhjaelustikule (võimalikud vetikaõitsengute tekked, hapnikupuudus jne). Veekvaliteedi puhul tuleb lisaks hinnata ka muutusi kontsentratsioonides (mitte ainult koguseid ega levikut) ja võrrelda neid kehtestatud kvaliteedinormidega (rannikumeres ja HELCOMi normid avameres). Lisaks on programmis praegu katmata süvaveekeergete mõju, mis on eriti oluline Soome lahes ja võib kasvanduste kalu tugevalt mõjutada (järsk temperatuurimuutus, toitainete, hapnikutingimuste ja soolsuse muutus).
 20. Ei saa nõustuda KMH programmi ptk 3.1 lk 10 toodud väidetega: „*Kavandatav kalakasvandus vähendab (Läänemere päritolu kalasööda kasutamisel) fosforit Läänemeres, kuid suurendab lämmastiku emissiooni. Võrreldes merre suunatava toitaine kogust kalakasvandusest saadava kvaliteetse inimtoidu kogusega (1 t Nüld = 100 tonni forelli), on tegemist efektiivse keskkonnakasutusega.*“ Samuti on ptk 5.3 lk 23 väidetud: „*Kohalikku päritolu kalasööda kasutamise abil on võimalik fosfori reostuskoormust*

⁸ Vt aruanne: https://www.envir.ee/sites/default/files/inventuuri_lopparuanne_02.06.2020.pdf

vältida kvantitatiivse meetodina sedavõrd, et see on arvutuslikult miinuses, st kalasööda kasutamise viiakse merekeskkonnast fosforit välja.“ Ei saa aktsepteerida Läänemere looduslikust kalast tehtud kalasööta leevendusmeetmena ega demagoogilisi arvutuskäike, mis näitavad tegelikku reostuskoormust fiktiivselt väiksemana (tulenevalt kasutatavast kalasöödast). Kuna Läänemere kala püütakse juba praegu välja, siis selle tagasiviimine kalasöödana ei saa kuidagi fosforit vähendada. Seda oleks võimalik käsitleda selliselt juhul, kui tegemist oleks konkreetsel merealal tehtud täiendavast kalapüügist (nt seni kasutamata liikide püük) toodetud söödaga.

21. Ptk 5.3 (lk 23) on märgitud, et kalakasvatustalaevade puhul on lisaks sette eemaldamisele võimalik rakendada ka täiendavaid puhastusmeetmeid toitainete heitkoguste vähendamiseks. Tuua KMH aruandes näiteid, missuguseid puhastusmeetmeid on kalakasvatustalaevadel võimalik rakendada, et toitainete heitekogust vähendada.
22. Ptk 5.4 on märgitud, et kalakasvanduse rajamise ja tegutsemisega ei kaasne olulist müraemissiooni. Hinnata siiski ehitusaegset ja toimimisaegset veealuse müra mõju (sh arvestades söödalaevade liikumisega). Lisaks võib läheduses oleva rahvusvahelise laevatee tekitatav müra olla häiriv kasvatatavatele kaladele, st arvestada olemasoleva olukorra mõjuga kavandatavale tegevusele.
23. Ptk 5.10 on kirjas, et jäätmetekke teemat KMH aruandes ei käsitleta. Palume siiski programmis ja aruandes ka jäätmeteket käsitleda ja hinnata. Jäätmete peab olema käsitletud, et oleks tagatud jäätmete äravedu merelt, sh amortiseerunud/lõhutud sumbaosade äraviimine merest või ka reostusjuhtude esinemisel (nt laevadelt või õlireostuse puhul). Lisaks, kuhu viiakse või kuidas käideldakse kasvanduses hukkunud kalasid?
24. Ptk 5.13 kohaselt mõju kliimamuutustele KMH-s ei käsitleta. Kui sumba all on merepõhja elupaiku, millel on oluline roll süsiniku sidujana (meriheina-aasad jmt), siis võib kalakasvandustel ka kliimamuutuste kontekstis mõju olla, kui sumbaalused elupaigad reostuskoormuse tõttu kaovad.
25. Ptk 5.14 kohaselt ei ole kavandatava tegevusega kaasnevana oodata riigipiirülese mõju teket. Palume piiriülest mõju käsitleda HELCOMi toitainete MAI/CART/NIC määrade ja Eestist lisanduvate reostuskoormuste kontekstis (vt ka punktis 7 viidatud dokumente). Eesti kalakasvandustest tuleneva suureneva reostuskoormuse tõttu peavad ka naaberriigid (Soome, Rootsi, Venemaa) oma reostuskoormusi rohkem vähendama hakkama kui ilma nende kalakasvandusteta, kuna MAI väärtused on HELCOMi poolt paika pandud ja need on praegugi ületatud.
26. Täiendada ptk 6 *Vajalikud uuringud*. Peame vajalikuks teha merepõhja täiendavad inventuurid, et selgitada kaitsealuste või ohustatud liikide ja biotoopide esinemist arendatavates piirkondades. Vaja on modelleerida vee toitainete sisalduse tõusu erinevate toodangumahtude juures ja selgitada nende võimalik mõju Natura aladele. Samuti hinnata võimalike leevendusmeetmetega kaetavat reostuskoormuste mahtu.
27. Enne kalakasvanduse rajamist tuleb viia läbi ehituseelne kalastiku seire. Ehitusjärgne korduvuuring tuleks läbi viia teatud aja möödumisel, et teha kindlaks, kas ja millised muutused on toimunud kalastikus (liigilised muutused, nakatumine parasiitidega jms). Kalakasvanduste rajamisel sügavatele aladele ei ole vajalik rajamise eelne ihtüoloogiline välisuuring, kuid lõplik hinnang selle kohta selgub peale kalastiku seiret. Täiendavalt tuleb arvesse võtta, et kavandatud kalakasvatuse aladel toimub nii traalimist kui ka läbisõitmist. Lisaks võib esineda „Vormsi N“ kavandatava ala lähistel rannapüüki. Seetõttu informeerida ja kaasata osapoolena KMH protsessis ka kohalikke kalurite organisatsioone.
28. Lisaks on soovitatav teha kavandatavates piirkondades vee füüsikalise-keemilise pidevmõõdistusi ja hoovuste mõõtmisi, mis võimaldaks hinnata ka süvaveekergete esinemist ja nende võimalikku mõju kasvatatavatele kaladele. Samuti tuleks eelnevalt mõõta veealuse müra taset (mai-september ehk aktiivsel laevaliiklusajal), et selgitada piirkonna sobivus kalakasvanduseks. Olemasolevatest riikliku seire andmetest tõenäoliselt ei piisa, kuna seire toimub suhteliselt harva sammuga ja seirejaamad on kaugemal, kuid teatud taustainfo riikliku seire andmetest kahtlemata saab.

29. Täiendada programmi ptk 7 KMH ekspertrühma koosseisu, nimetades kõikide KMH-s hinnatavate asjakohaste valdkondade eksperdid. Näiteks ei ole nimetatud, kes hindab mõju bioloogilisele mitmekesisusele, kaitstavatele loodusobjektidele või kes viib läbi Natura hindamise. Programmis on nimetatud keskkonnaspetsialistid, kelle hinnatavaks mõju valdkonnaks on märgitud jäätmekäitlus või müra ja õhukvaliteet, kuigi ptk 5 on kirjas, et need valdkonnad ei ole olulise mõjuga ning pikemalt neid ei käsitleta. Rõhutame, et mõju hindamist Natura elupaikadele ja põhjakooslustele ning toitainete sisalduse kasvu modelleerimist peavad tegema pädevad mereekspertid (nimetada ptk 7), kellel on sellealane varasem töökogemus just mereprotsesside ja mere keskkonnaseisundi hindamisel.
30. Ptk 7 tabelis 3 palume Keskkonnaministeeriumi juurde lisada kaasamise põhjusena ka merestrateegia kavandamise ja täitmise korraldamise (see sisaldab ka mereala seisundi hindamist). Muudest isikutest kaasata lisaks kalurite esindajad, kuna nende püügitegevust mõjutavad rajatavad kasvandused kõige enam.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kerli Kiili

EL ja rahvusvahelise koostöö osakonna juhataja asekancleri ülesannetes

Ülle Luiks, 626 0742

ulle.luiks@envir.ee

Eda Andresmaa, 626 2987

eda.andresmaa@envir.ee

Kadri Möller, 626 2876

kadri.moller@envir.ee

Margus Salundi, 626 0701

margus.salundi@envir.ee

Katrina Lang, 626 2909

katrina.lang@envir.ee